

Bojan Minić

University of Montenegro

bojan.min@ucg.ac.me

ORCID: 0009-0006-9618-9953

POZNAŃSKIE STUDIA SLAWISTYCZNE

NR 30 (2026)

DOI: 10.14746/pss.2026.30.13

Data przesłania tekstu do redakcji: 30.03.2026

Data przyjęcia tekstu do publikacji: 9.04.2026

Poljsko-crnogorske jezičke veze: sličnosti i razlike (s posebnim osvrtnom na crnogorske dijalekte)

ABSTRACT: Minić Bojan, *Polish–Montenegrin Language Relations: Similarities and Differences (with Emphasis on Montenegrin Dialects)*, “Poznańskie Studia Slawistyczne” 30. Poznań 2026. Wydawnictwo “Poznańskie Studia Polonistyczne,” Adam Mickiewicz University, Poznań, pp. 287–304. ISSN 2084-3011.

This paper, based on a secondary analysis of existing dialectological descriptions and field research on previously unexamined Montenegrin vernaculars, applies descriptive, comparative, and introspective methods to examine linguistic connections between Montenegrin and Polish at grammatical and pragmatic levels, including sounds, vocabulary, usage, and “false friends”, with a focus on sub-standard varieties. The findings show that, although similarities exist between the standard languages, closer parallels with Polish are found in toponymy and vernaculars, especially more archaic forms, indicating remnants of older shared linguistic layers. The paper provides new data valuable for comparative research in Polish and Montenegrin studies.

KEYWORDS: Polish standard language; Montenegrin standard language; Montenegrin dialects; comparative analyses

This is an open access article licensed under the Creative Commons CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). © Copyright by the Author(s).

1. Uvod

Kada govorimo o dvijema slovenskim zemljama, ma koje dvije bile u pitanju, uvijek možemo očekivati da postoje određene sličnosti izazvane davnašnjim zajedničkim porijeklom svih savremenih slovenskih jezika. Nije drugačije ni kad se u poređenje stave Poljska i Crna Gora i njihovi jezici iz dvije različite slovenske grupe, ali uprkos tome jezici koji čuvaju pokazatelje srodnosti i davnašnjeg jedinstva. S druge strane, nerijetko se vremenom stvore i međujezičke paralele koje se među laicima (a ponekad i među pseudolingvistima, pa čak i lingvistima) pogrešno dovode u vezu sa zajedničkim korijenima, a zapravo su posljedica različitih razvojnih procesa koji su sticajem okolnosti donijeli slične ili iste rezultate. Između crnogorskog i poljskog jezika najčešće se takva zablude stvara kada se govori o glasovima *ś* i *ź*, koji su sastavni dio alfabeta i jezika tih dviju zemalja. Zbog toga u ovom radu nastojimo da damo pregled najkarakterističnijih sličnosti i razlika između ova dva jezika kroz različite gramatičke nivoe i pragmatičke kontekste, dajući podatke o akcentima, glasovima, riječima, njihovim vezama i načinima upotrebe. U svemu tome, naročito ćemo insistirati na primjerima iz crnogorskih dijalekata, pošto smatramo da je to polje teže, ali korisnije pokriti nego standardni jezik, koji je kratko i jasno opisan u normativima i stoga lak za komparativno proučavanje, ali sasvim odvojen od jezičke realnosti u uzusu, budući da nijedan govornik ne koristi jezik sasvim onako kako je propisano tim normativima.¹ Podrazumijeva se da će ovo biti tek djelimičan pokazatelj glavnih i najčešćih odnosa među ova dva jezika, imajući u vidu obim rada za časopis, a vjerujemo da će duža i detaljnija

1 Naročito bi bilo zanimljivo uporediti i korelacije poljskih dijalekata s crnogorskim dijalektima i standardom. Nažalost, budući da smo ograničeni obimom rada, a da smo detaljno upoznati s govorima Crne Gore (dok bi izučavanje poljskih dijalekata u mjeri koju iziskuje ozbiljan naučni ili stručni rad zahtijevalo mnogo vremena) – prinudeni smo poređenje s poljskim dijalektima ostaviti za neki naredni rad ili sačekati na takav rad u autorstvu nekog poljskog dijalektologa. Računajući da je časopis *Poznańskie Studia Slawistyczne* matično poljski časopis i da znatan broj čitalaca vjerovatno već ima predznanje o poljskim dijalektima iz kojeg može samostalno donijeti neke zaključke čitajući naš rad, vjerujemo da će za ovu priliku i ovdje iznesen opis crnogorskih dijalekata zadovoljiti njihovu znatiželju.

istraživanja u budućnosti dati dovoljno materijala da se o ovim odnosima nekada objavi i mnogo širi tekst. Smatramo da je bilo veoma važno prikazati informacije navedene u ovom radu i da on u cjelosti doprinosi boljem rasvjetljavanju slovenskih međujezičkih veza, a izdvojicemo ono što uzimamo za glavne i najvažnije doprinose ovog rada: 1. U njemu su iznesene paralele poljskog jezika prevashodno s crnogorskim narodnim govorima, koje bi lako promakle neupućenima, 2. U njemu se još jednom pokušavaju suzbiti zablude o nekim sličnostima između poljskog i crnogorskog jezika, i ranije razjašnjene u nauci, ali i dalje prisutne u javnom prostoru, dominantno u laičkim i pseudonaučnim krugovima i 3. Dosad, koliko je autoru rada poznato, nije objavljen rad sa ovakvom tematikom i pregledom poređenja dva sistema, pa ovaj rad donosi nove podatke o poljsko-crnogorskim paralelama i podstiče dalja istraživanja, uz mogućnost da poljski slavisti dodatno istraže veze sa crnogorskim jezikom i dijalektima. Članak je rezultat korišćenja više metoda, počev od sekundarne analize postojećih dijalektoloških opisa, kao i metoda terenskog istraživanja koje je sproveo autor ovog članka u cilju prikupljanja primarne jezičke građe za dva dosad neopisana crnogorska govora (Donje Morače i Rovaca), što je analizirano i uobličeno primjenom deskriptivne lingvističke metode. U cilju sagledavanja sličnosti i razlika, korišćena je i komparativna, odnosno kontrastivna analiza u odnosu na standard poljskog jezika, a u dijelu o lažnim parovima uključeni su i elementi introspektivne metode, budući da taj dio čini osvrt na autora iskustva u procesu usvajanja tog jezika.

2. Elaboracija

Interesovanje poljskih jezikoslovaca za crnogorske narodne govore (i kasnije crnogorski jezik) je odavno poznata činjenica u crnogorskim lingvističkim krugovima, čak je i prvi ozbiljniji dijalektološki opis koji se odnosio isključivo na crnogorske govore priredio Mječislav Malecki (Вујовић, 1969, 12; Пешикан, 1988, 220–221; Čirgić, 2017, 20–21), a taj rad pod naslovom *Gwara Cuców na tle innych dialektów Czarnogóry (Z mapką w tekście)*, prvobitno objavljen u Krakovu 1931. godine, dobio je 2013. godine i svoj prevod na crnogorski jezik – *Govor Cuca u odnosu na susjedne*

crnogorske dijalekte (Małecki, 2013). Ta tendencija se održava do danas, jer i u savremeno doba postoje brojni prilozi poljskih naučnika, koji se u cjelosti ili dijelom bave Crnom Gorom i njenim jezikom (npr. Tokarz, 2001a, 2001b, 2001c, 2001d, 2002; Bońkowski, 2008, 2009, 2024, 2024a; Popiołek, 2011; Skrzyszewska, 2016 itd.). Ne možemo zaobići ni knjigu Przemysława Broma o crnogorskom jezičkom standardu u odnosu na ostale južnoslovenske (Brom, 2007). Robert Bonjkovski navodi da su Poljaci postali naročito zainteresovani za jezik Crnogoraca devedesetih godina prošlog vijeka, i navodi još mnoštvo radova i stavova na tu temu, koje ćemo zbog uštede prostora ovdje preskočiti (Bońkowski, 2009, 33). Ovim radom dajemo svoj mali doprinos jezičkoj komparaciji u okvirima polonistike i montenegristike.

Opšti pregled standarda ova dva jezika već pokazuje interesantnu prepletenost sličnosti i razlika među njima, koje se usložnjavaju kada se u obzir uzmu i crnogorski dijalekti. Na početku, poljski jezik je jedini među slovenskim jezicima sa akcentom po pravilu na pretposljednem slogu, dok crnogorski jezik ima melodijski akcenat od dva silazna i dva uzlazna akcenta koji se razlikuju po kvantitetu, pri čemu su kratkosilazni i dugosilazni akcenat u višesložnim riječima u standardnoj akcentuaciji uvijek vezani za prvi slog, dok uzlazni, i dugi i kratki, mogu biti na bilo kom slogu višesložnih riječi, osim posljednjem, na kojem prema pravilima standardne akcentuacije nikad ne stoji akcenat. To su ukratko pravila standardne štokavske akcentuacije koja se vezuju za progresivnije narodne govore Crne Gore i standardno akcentovanje. Ipak, u brojnim starocrnogorskim narodnim govorima, koji predstavljaju arhaičnije stanje, jedino postoje silazni akcenti i oni mogu biti na bilo kom slogu, uključujući posljednji, zbog čega se stiče utisak da bezmalo polovina Crne Gore u svakodnevnom govoru u praksi ima mnogo sličniji akcenat poljskom nego što bi se dalo reći ako bi se u obzir uzimali samo standardi, a često su ti akcenti i sasvim jednaki. S druge strane, crnogorski uzlazni akcenti nemaju ekvivalente u poljskom.

Dalje, ne možemo govoriti o suštinskoj jezičkoj komparaciji bez poređenja različitih gramatičkih nivoa, počev od glasova. Iako se neki različito pišu, brojni glasovi su prisutni i u jednom i u drugom jeziku, npr. poljsko *ń* izgovorom odgovara crnogorskom *nj*, kao što crnogorsko *đ* (ćirilicom *ђ*) izgovorom odgovara poljskom *dzi*, *dź* itd., pri čemu postoji

mogućnost neznatnih akustičkih odstupanja pri izgovoru; neki glasovi su specifični za jedan od dva jezika, npr. crnogorski nema glasove *t, y, q, ɛ*, dok poljski, iako ima umekšano *l'* u određenim kontekstima, nema glas koji bi zvučao potpuno meko kao crnogorsko *lj* (ćirilicom љ), a ekvivalent poljskom *dz* ne postoji u crnogorskom standardu, ali se nalazi u narodnim govorima, mada i tamo s tendencijom potpunog gubljenja i potpune zamjene sa *z*. Ipak, najspecifičnija veza i istovremeno najveća zabluda vezuje se za tvrdnju da su poljski glasovi *ś* i *ź* isti oni glasovi *ś* i *ź* u crnogorskom jeziku koji čine jednu od najupečatljivijih razlikovnih odlika crnogorskog od ostalih štokavskih južnoslovenskih standarda koji ne poznaju te glasove, iako ih neki imaju u manjem dijelu narodnih govora. Zabluda potiče najviše iz knjige Radoslava Rotkovića „Odakle su došli preci Crnogoraca“ (Rotković, 2000), u kojoj on uz prilično diskutabilno utemeljeno poređenje toponimije i geografskog rasporeda mjesta u Polablju i Crnoj Gori insistira između ostalog i na bliskosti i zajedničkoj genezi crnogorskog (za koji kaže da potiče od izumrlag polapskog) i poljskog jezika prije seobe Crnogoraca na jug, navodeći i da npr. crnogorska ijekavica nije nastala tek u 14. vijeku, kako se danas u nauci smatra, već je znatno ranije donesena sa zapada (nije sasvim jasno kakva bi tu bila veza s poljskim i polapskim, koji nemaju pravu ijekavicu (upor. npr. Бошковић, 1977, 30), a naročito ne možemo imati dokaze da su je bježeći pred Gotima imali i otud donijeli preci Crnogoraca prije VI vijeka), a zatim povezuje crnogorsko *ś* i *ź*² s takvim glasovima u poljskom jeziku (Rotković, 2000, 239). Ovu ideju su preuzeli i neki crnogorski lingvisti i zagovornici crnogorske različitosti od ostalih Južnih Slovena, predviđajući esencijalnu činjenicu: ti glasovi su u ova dva jezika različitog porijekla, nastali u različitim vremenima, kontekstima i pozicijama – crnogorsko *ś* i *ź* su nastali jotovanjem, a poljsko *ś* i *ź* palatalizacijom, takav je odnos i između crnogorskih i poljskih glasova *ć: ć / ci* te *đ: đ / dzi*, dakle [tɕ] i [dʑ], što mnogo ranije navodi A. Malecki: „serbsko-chorwacki język

2 On govori i o paraleli crnogorskog *z* i poljskog *dz*, ali kako glas [dʑ] (koje je u najranijim predlozima crnogorskog pravopisa trebalo da se piše u ćirilici s (*бусун*, *бронсун*, *Боросан*, *sepa*), u latinici z (*bizin*, *bronzin*, *Borozan*, *zera*)) nije ušao u standard crnogorskog jezika i u govorima se evidentno čuje rijetko i sve rjeđe (a i tada mahom u neslovenskim riječima i izrazima odmilja), nećemo se ovdje baviti time.

posiada brzmienia t' i d' bardzo do naszego ć, dź zbliżone, to te datują jednak z innej (dawniejszej) epoki i tylko diftongowemu i zawdzięczając istnienie, zajmują w procesie fonetyzmu inną pozycję“ (Małecki, 1879, 72), a i u savremeno doba potvrđuju drugi lingvisti:

Pojawienie się spirantów [ś] i [ź] (oraz w wielu przypadkach [ć] i [ź]) w języku polskim jest efektem palatalizacji polskiej. (...) W historii języka czarnogórskiego doszło podobnie do procesu zmiękczenia spółgłosek niepalatalnych. Jednak w odróżnieniu od języka polskiego, na terenie czarnogórskim (i w ogóle sztokawskim) na zjawisko to wpływ miała jota (bez względu na jej pochodzenie). Mamy w związku z tym do czynienia z jotacyzacją, a nie, jak w historii języka polskiego, z palatalizacją (Bońkowski, 2024, 8–9; upor. Matasović, 2008, 170; Moguš, 2010, 71; Dalewska-Greń, 2002, 67, 97–98).

Ipak, i dalje se u određenim strukturama ova ideja održava, tako da je i u martu tekuće, 2026. godine, povodom gostovanja poljskog istoričara i slaviste Mateuša Sokulskog u Matici crnogorskoj u Podgorici, predsjednik te institucije Ivan Jovović govorio o polapskom porijeklu Crnogoraca i zajedničkim glasovima. To, dakako, ne mijenja činjenicu da se o ispravnosti rečene teze s lingvističkog aspekta ne može govoriti – crnogorski i poljski dijele te glasove u smislu njihovog postojanja u oba jezika i pisma (izuzev *đ*, koje se različito obilježava), ali to suštinski nijesu isti potpuno glasovi jer im je drugačije porijeklo. S druge strane, postoje i brojne razlike: staroslovenski glas *jeri* (y, ѣ) nije opstao u crnogorskom jeziku, zato npr. naspram poljskog *być* (= crn. *biti*: *bivati*, *postojati*) i *bić* (= crn. *biti*: *udarati*, *tući*) u oba slučaja u crnogorskom nalazimo isti glas (npr. *nemoj biti dijete* može značiti i *nie bądz dzieckiem* i *nie bij dziecka*), a crnogorski jezik ne poznaje ni nazalne vokale *ę*, *ą*. Najzad, ne možemo bez dodatnog istraživanja potvrditi da li i dalje postoje neke davno opisane³ sličnosti crnogorskih narodnih govora s poljskim i drugim zapadnoslovenskim jezicima, poput ove:

3 Iako mi koristimo prevod iz 2010, originalno Rešetarevo djelo *Der štokavische Dialekt* je objavljeno 1907. godine.

I najzad, u Crnoj Gori nalazimo i takav prijelaz glasa ć kakav (njemu analogan) postoji inače samo u ševerozapadnoslovenskim jezicima u kojima se – kao što je poznato – palatalni glas ispred sibilanta sibilizuje: češki německý (staročeški němečský), poljski bóstwo za božstvo itd. i na sasvim analogan način u dijalektu Ozrinića -ćski prelazi u -cki: ozrinički, bjelopavlički, nišicki (od Nikšić, upor. §72) itd. Stoga je vjerovatno na sličan način nastao crnogorski oblik društvo od *družstvo, kako je to još Vuk zabilježio (Rešetar, 2010, 198).

Možemo samo potvrditi da mi nijesmo nikada čuli te oblike u svakodnevnoj komunikaciji.

U okviru morfo(no)logije takode postoje sličnosti poljskog jezika s crnogorskim govorima, mi ćemo ovdje navesti neke najupečatljivije, trudeći se da navedemo primjere za što više vrsta riječi: imenice, pridjeve, zamjenice, brojeve, glagole i nepromjenljive riječi, kako bismo pokazali da se određene sličnosti nalaze u svakoj od tih kategorija. Počev od imenica, reći ćemo najprije da postoji mnoštvo interesantnih paralela među ovim jezicima, crnogorski dijalekti još čuvaju stari oblik *ljuje/ljuđi* koji lako možemo povezati s polj. *ludzie*; polj. *owad* (crn. *insekt, buba*) možemo lako povezati s crn. *obad* (konkretna insekt iz porodice *Tabanidae*, polj. *bąkowate*), gdje je *v* prešlo u *b* vjerovatno posredstvom narodne etimologije povezane s riječju *ubod* (polj. *ukłucie*) jer su ovi insekti poznati po bolnom ubodu; mali zmijoliki gušter *sljepić* (lat. *Anguis fragilis*, polj. *padalec*) u crnogorskim narodnim govorima se zove *už, užac, užak* ili *užica*, i preko praslovenskog *ǫžb* je povezan s poljskim *wąz* (crn. *zmija*). Crnogorski narodni govori čuvaju mnogo više ovakvih veza nego standardni crnogorski jezik. Tako, primjera radi, vjerujemo da za najveći broj Crnogoraca *muka* primarno označava rezultat nekog mučenja, nesreću, nevolju, patnju, bol, neprijatnost, napor. Ovakvo značenja riječi *muka*, najbližnje je poljskom *męka*. Veoma je mala vjerovatnoća da bi veliki broj ispitanika znao i za drugu muku, onu koja odgovara poljskoj riječi *mąka* (tako i češkoj *mouka*, slovačkoj *múka*, istočnoslovenskoj *мыká*, slovenačkoj *móka* itd.), a koja znači ono što se u savremenom crnogorskom zove – *brašno*! Iako se čini da samo velički govor u Crnoj Gori i dalje čuva riječ *muka* u značenju „sitno, bijelo brašno“ (Jokić, 2012, 70), tragovi te riječi postoje širom Crne Gore, tako brojni govori poznaju riječ *mučnjak*

ili *mučnica* (i u varijanti *mušnica*) za sanduk u koji upada samljeveno brašno u vodenici (Милетић, 1940, 141; Пижурица, 1981, 47; Стијовић, 1990, 130; Вујичић, 1995, 71; Борићић Тиврански, 2002, 164; Гаговић, 2004, 140; Барјактаровић, 2014, 103; Стијовић, 2014, 308–309; Башановић-Чечовић, 2020, 165; Радојевић, 2021, 141).

Dobar pokazatelj starine gubljenja ove semantičke veze i obima koji je to gubljenje zahvatilo pokazuje i činjenica da se u toku našeg istraživanja govora Donje Morače poveo razgovor o tome kako je jedan sedamdesetčetvorogodišnji informator iz tog kraja začuđen jer nije znao da je mučnica taj sanduk gdje upada brašno, vjerujući da je mučnica najniži dio same vodenice jer je hladan i mračan i podsjeća na tamnicu gdje se muče zatvorenici. Druga veza s ovim značenjem riječi *muka* je značenje riječi *mušnica* u Paštrovićima i Crmnici (Јовановић, 2022, 220, Милетић, 1940, 141), gdje označava takozvanu „brašnjenu kobasicu“ koja se dobija dodavanjem brašna u meso, a koja se u Njegušima zove mučna kobasica (Otašević, 2012, 124). Takođe, jedno od nacionalnih jela Crne Gore je i *gotovac*, koji je ime dobio prema glagolu *gotovati*, koji znači *kuvati*, kao i poljsko *gotować*, međutim, sam taj glagol se očuvao tek u dijelu narodnih govora (ponegdje sa pomjerenim značenjem koje ne označava samo kuvanje, već i prženje, pečenje ili uopšte bilo kakvo spremanje hrane: *Zgotovila sam ti dva jaja na oko*), dok u standardnom jeziku čujemo samo *kuvati*. Ovo su samo nasumični primjeri iz dijalekata, a takvih ima i u standardnom crnogorskom jeziku, navedimo samo primjer poljskog *wiedzieć* i staroslovenskog *věděti*, prema čemu u crnogorskom standardnom jeziku nema osnovnog glagola *vjedjeti* (umjesto njega se koristi glagol *znati*), ali je očuvan u drugim standardnim riječima poput *pripovijedati*, *zapovijedati*, *vijesti*, *nevjesta*, *svijest* itd.

Ipak treba biti imati na umu da između ova dva jezika postoji mnoštvo tzv. lažnih prijatelja (fr. *faux amis*), odnosno međujezičkih homonima i paronima koji mogu otežati razumijevanje i usvajanje drugog jezika, u šta se uvjerio i autor ovog rada učeći poljski. Navešćemo samo nekoliko primjera (ne samo imenica) koji se odnose na učestalu svakodnevnu leksiku koja se tiče osnovnih pojmova – vremena, prostora, mjera i hrane: polj. *jutro* se na crn. kaže *sjutra*, a crn. *jutro* znači polj. *rano*, crn. *rano* znači isto što i polj. *wcześnie*, polj. *godzina* je jednako crnogorskom *čas* (dok. polj. *czas* znači što i crn. *vrijeme*), crn. *godina* je polj. *rok*, dok je

crn. *rok* zapravo *termin* (engl. *deadline*), polj. *doba* označava period od 24 časa, dok crn. *doba* znači što i polj. *pora/okres*; polj. *prawo* znači crn. *desno*, dok crn. *pravo* znači polj. *prosto* a crn. *prosto* znači ili polj. *po prostu* ili polj. *wulgarnie*, polj. *droga* je crn. *put*, a crn. *droga* je polj. *narkotyk*, polj. *aleja* označava ono što u crn. zovemo *avenija* ili *bulevar*, dok u crn. *aleja* označava prije svega drvored koji može biti i dio ulice, šetališta, puta itd.; polj. *sporo* je crn. *mnogo*, a crn. *sporo* je polj. *wolno*, crn. *duži* je poljsko *dłuższy*, a poljsko *duży* crn. *velik*, poljsko *lepsyj* je crn. *bolji*, a crn. *ljepši* je polj. *ładniejszy* ili *piękniejszy*; polj. *obiad* je crn. *ručak*, dok je crn. *objed* što i polj. *posilek*, polj. *kolacja* je crn. *večera* a crn. *kolač* je polj. *ciasto*, polj. *warzywo* je crn. *povrće*, a crn. *varivo* je ono što se vari, kuva (polj. *potrawa gotowana*)...

Zanimljiva paralela u vezi s pridjevima očituje se u palatalizaciji. Naime, u štokavskim južnoslovenskim jezicima se odavno zadržalo pravilo da ne dolazi do promjene velara u brojevima, pridjevima i zamjenicama (Белић, 1999, 107), tako da ćemo od *junak+i* dobiti II palatalizacijom *junaci*, jer je u pitanju prihvaćena promjena imenice, ali *jednak+i* neće dati *jednaci* nego ostaje *jednaki*, pošto je u pitanju pridjev. Ipak, u dijalekatskim rječnicima nalazimo oblike poput *jaci*, *jednaci*, *množina*, *svikolici*, *kolicina*, *nikolicina*, *jedno z družijem*, *bogom jacijem* itd. (Вушовић, 1927, 18; Стевановић, 1934, 52; Милетић, 1940, 204; Пешикан, 1965, 129, 163; Станић, 1974, 119; Биговић-Глушица, 1997, 99; Ћупић, 1977, 102; Пижурица, 1981, 181; Ћупић & Ћупић 1997, xiv; Гаговић, 2004, 118, 241; Башановић-Чечовић, 2020, 161; Радојевић, 2021, 145), što predstavlja crnogorsku vezu s poljskim *wielcy*, *drodzy*, gornjolužičkim *wulcy*, *drozy* ili češkim *vyšocí*, *dlouzí*) (Dalewska-Greń, 2002, 175).

Sličnosti među zamjenicama ćemo za ovu priliku opisati na dva plana. Prvo, nalik situaciji u standardnom poljskom, u mrkovićkom i peraškom govoru se umjesto prisvojnih oblika *njen/njezin*, *njihov* u 3. licu jednine ženskog roda i u 3. licu množine sva tri roda po pravilu upotrebljava genitivni oblik *nje*, odnosno *njik*: *nje vime*, *u nje kuću*, *kod nje sestre*, *to je njik zemljište* i slično (Brajković, 1893, 12; Вујовић, 1969, 172) što se može uporediti i sa Stevanovićevim promišljanjima o potencijalnom dativu u ovoj ulozi u primjerima poput *Njoj отац ће те помој* (1934, 74). Drugo, u crnogorskom jeziku je došlo do široke i relativno složene preraspodjele kraćih i dužih zamjeničkih oblika ličnih zamjenica, spram staroslovenskog dat. *тънѣ/mi*, *тебѣ/ti*, *себѣ/si* i ortotoničkog aku. *мѣ*, *тѣ*,

se, i gen. je dobio enklitičke nastavke *me, te, se*, preuzete od aku. nakon gubljenja nazalnosti, dok je aku. od gen. preuzeo duže oblike *mene, tebe, sebe*, pa u savremenom jeziku zatičemo u gen. i aku. jed. *mene/me, tebe/te, sebe/se*, a u dat. jed. *meni/mi, tebi/ti, sebi/si* (proširene u crnogorskim dijalektima i odnosom aku. mn. *nas/ne, vas/ve* (gdje se standardni ortotonički i enklitički oblik *nas* i *vas* razlikuju samo po akcentu, a *ne* i *ve* su odlika narodnih govora) i dat. mn. *nam(a)/ni, vam(a)/vi*. U tom spletu kraćih i dužih oblika nije uvijek jasno je li kraći oblik ortotonički ili enklitički, pošto su ovi prvi vezani samo za akuzativ, ali se razlika vidi po tome što ortotonički mogu stajati uz prijedloge (*preda me, za te, u me* itd.), dok enklitički ne mogu. U crnogorskom, kao ni u standardnom poljskom, ni ortotonički ni enklitički kraći oblici ne mogu stajati na početku rečenice (po pravilu su u Vakernagellovoj poziciji), ali jedna interesantna sličnost u supstandardima spaja ove jezike: u rijetkim situacijama crnogorski govori poznaju konstrukcije započete enklitikom (po svojoj prilici samo u sprezi „čini mi se“), tako da su registrovane konstrukcije poput *Mi se čini, neće ništa bit od te rabote* (Милетић, 1940, 216), što možemo uporediti sa čestim poljskim razgovornim *Mi się wydaje* umjesto *Mnie się wydaje*, s tim što bi se reklo da ova pojava ima mnogo širi opseg u poljskom.

Govoreći o glagolima, jedna od osobenosti crnogorskih narodnih govora jesu upravo očuvani oblici prezenta 1. lica jednine na tematski nastavak *-u* (<ϕ), tako da naspram svuda prisutnih štokavskih standardnih oblika *volim, vidim, velim, zavidim, unavidim, uzmem, sijem, bijem, perem* u govorima možemo naići i na *volju, viđu, velju, zaviđu, unaviđu*⁴, *uzmu, šu, biju, peru* (Вујовић, 1969, 183–184⁵; upor. Вушовић, 1927, 57, Стевановић, 1934, 85; Ивић, 2001, 222), ali je interesantno da glagol *voljeti*, koji u standardu ima značenje poljskog *kochać*, samo još u nekim narodnim govorima ima značenje jednako poljskom *woleć*⁶ (Вуковић, 1938–1939, 68).

4 I sami glagoli poput *nenavideti* (upor. polj. *nienawidzę*) i slični (*unavideti, unavideti, navideti*) odavno su nepoznati u urbanim sredinama i standardnom jeziku, nalaze se samo još u pojedinim ruralnim oblastima.

5 Tome svjedoči i napomena: *Od crnogorskih govora dosljednu upotrebu nastavka -u (osim tipa znam, jem) zabilježio sam u govoru Mrkovića* (Maćecki, 2013, 660).

6 Poljsko poređenje poput *Wolę herbatę niż kawę* (= Više volim čaj nego kafu) možemo direktno uporediti upravo sa ovom pojavom opisanom u govoru Pive i Drobnjaka u gore navedenom citatu: *Volju ja ovu jednu, no da mi sto drugije daš* (= Više

Mrkovićki govor, po najvećem broju osobina poseban i po najarha-
ičniji opisani crnogorski govor čuva (osim toga što su u njemu registro-
vani nazalni vokali, doduše ne isti kao poljski niti u istim pozicijama, ali
i dalje nazalni vokali koji se u najvećem broju ostalih govora uopšte ne
registruju, te što poznaje prisvojne forme kao što su *nje knjiga*, *njih kuća*
(u standardu: *njena knjiga*, *njihova kuća*) ili samo tu očuvano *v* u *dvignuti*
(danas *dignuti*, *dići*, upor. polj. *dźwignąć*) i kod nepromjenljivih riječi para-
lele s poljskim jezikom u pogledu toga da je to jedini govor u kome smo
našli upotrebu komparativa *ljepše* u značenju *bolje* (polj. *lepiej*), ili oblik
inako u značenju *drugačije* (polj. *inaczej*) (Вујовић, 1969, 206). Poveznica
s poljskim je i veznik *ale* (standardno: *ali*) u tom govoru (Вујовић, 1969,
210). Još jedna od starih crta koje nalazimo u istočnocrnogorskim go-
vorima jesu umjesto očekivanih i jedinih normativnih oblika *dobro* i *zlo*
dominantni (čak i jedini prisutni u vrijeme istraživanja) okamenjeni
prilozi *žlje* i *dobre* (dodatna karakteristična crnogorska odlika koju mo-
žemo povezati npr. s poljskim *žle* i *dobrze*) u kojima je očuvan oblik sta-
rog lokativa *zylę*, *dobrę*: *Žlje mu je*, *Žlje čuje*, *a žlje vidi*, *Dobre mu je*, *Dobre doša*
(Вушовић, 1927, 66; Стевановић, 1934, 91–92; Милетић, 1940, 230;
Станић, 1974, 60; Пижурица, 1981, 65, 179, 181; Ćirgić, 2009, 262; Ота-
шевић, 2012, 233; upor. Brajerski, 1990, 134).

Osim toga, leksički tragovi slovenskog zajedništva su očuvani i u to-
ponimiji. Već smo u jednom radu (Минић, 2024) pomenuli kako hidro-
nime Brenovo, Brnjičko jezero ili Brnjik možemo preko osnove *brънь*/
brънь povezati s poljskim Brenjskim jezerom ili Brenicom, Brenikom,
odnosno Brenkom (u slivu Visle) ili češkim Brnom (čiji naziv J. Rozva-
dovski nesigurno, a L. Hosak i R. Šramek sigurno povezuju sa pomenu-
tim korijenom (Вујичић, 1976, 22–24). Iako postoje različita tumačenja
etimologije imena Berana, grada na sjeveru Crne Gore, veoma je mogu-
će da vodi porijeklo od psl. *baranъ*, što bi ponovo činilo vezu sa poljskim

volim ovu jednu nego...). Kod Starca Milije Kolašince nalazimo isti tip upotrebe:
voljeću ga nego oko jedno, / *voljeću ga neg' jednoga sina* (Miličić, 2013, 228)), što ukazuje
na pomjeranje i gubljenje nekad zajedničkog značenja, a u govoru okoline Kola-
šina su takođe u istom značenju preferencije registrovane forme poput *voli big*,
volig bi, ponekad (negdje i po pravilu) u superlativnoj formi (Пижурица, 1981, 157;
Остојић, 2016, 233).

i slovačkim *baran*, češkim *beran*, ruskim, ukrajinskim, rusinskim i bjeloruskim *баран* itd. U samom crnogorskom standardu riječ *baran* ili *beran* je u kontekstu naziva mužjaka ovce nepoznata, umjesto nje se danas, kao i u ostalim štokavskim južnoslovenskim standardima, koristi riječ *ovan*. Selo Orja Luka i gradsko naselje Dragova luka u Nikšiću su mjesta za koja znaju mnogi građani Crne Gore, ali sigurno ne bi bio veliki broj njih koji bi znali da objasne šta znači ta *luka* (inače, zastupljena i u mnogo poznatijem imenu Banja Luka u susjednoj Bosni i Hercegovini, mjestima Luka u Hrvatskoj, Лџка, Широка Лџка, Милчина лџка u Bugarskoj, Великие Луки, Луга u Rusiji, Ostra Luka, Mokra Luka, Krasna Luka u Slovačkoj; Louka, Dlouhá Louka u Češkoj, Łąka Opatowska, Łąki Wolskie, Ostrołęka u Poljskoj), ali to što u savremenom crnogorskom jeziku i svijesti prosječnog govornika crnogorskog jezika nema više luke u značenju livade ili ravnice, najčešće smještene uz rijeku i često močvarne livade, ne mijenja činjenicu da ova crnogorska naselja čuvaju vezu sa poljskom riječju *łąka*, upravo sa značenjem livade. Baš zato je važno napraviti prava istraživanja toponimijskih veza među slovenskim državama i jezicima, u nekim situacijama te veze i postoje još samo u toponimiji. Dobar primjer etimoloških ostataka riječi koje su u crnogorskom izgubljene ali se čuvaju u drugim jezicima je i ime planine Sozina, za čije ime autor *Toponima u barskoj opštini* kaže da potiče „od strane riječi *sosna* = *bor*“ (Stojović, 2011, 111–112). Činjenica da je domaći oblik naziva četinaru *bor* toliko davno zamijenio praslovenski oblik **sosna*, da je autor rečenog članka čak pomislio da u pitanju i nije slovenska riječ, iako se ona u tom ili sličnom obliku koristi za naziv bora u poljskom, češkom, slovačkom, ruskom, ukrajinskom itd., dovoljno govori o tome da moramo paziti na svoj jezik i izučavati njegove veze sa drugim srodnim jezicima. S druge strane, lokalitet *Ostrów Tumski* i s njim povezan *gród Piastów* u Poznaniu čuvaju vezu s crnogorskim oblicima *ostrvo* (polj. *wyspa*) i *grad* (polj. *miasto*), što navodimo samo kao kratki primjer koji pokazuje da je ovaj rad mogao biti napisan i u drugom smjeru i pokazati kako poljski toponimi i dijalekti čuvaju sličnosti sa savremenim crnogorskim, iako su neke od tih riječi danas zamijenjene drugima.

3. Zaključak

Kroz ovaj rad smo pokušali navesti glavne poredbene crte poljskog standarda i crnogorskog standarda i supstandarda. Naveli smo po nekoliko slikovitih primjera za razne vrste riječi (imenice, zamjenice, pridjeve, glagole, brojeve i nepromjenljive riječi) i njihove kombinacije i različite gramatičke kategorije (fonetika, morfonologija, morfologija) uz dodatne napomene o akcentologiji, leksici, toponimiji i pragmatici.

Ispostavlja se da standardni poljski ima mnogo jače veze sa crnogorskim supstandardom nego sa standardom, a u okviru tog supstandarda, odnosno dijalekata, veću sličnost registrujemo u arhaičnijim govorima, gdje najčešće možemo očekivati poklapanje akcenata i leksike, što kulminira upravo kod najarhaičnijeg crnogorskog govora, oblasti Mrkovića, koji ima najviše zajedničkih crta s poljskim jezikom, što je u svakom slučaju posljedica činjenice da najarhaičniji govori imaju i najviše očuvanih veza sa staroslovenskim i praslovenskim. Još jednom smo se dotakli poređenja glasova *ś* i *ź* u poljskom i crnogorskom, kako bismo pokušali da spriječimo nastavak poistovjećivanja ovih glasova u istorijskom smislu, usput navodeći i informacije o drugim karakterističnim glasovima u dvama jezicima. U morfološkom dijelu smo upozorili da ne treba olako uzimati ni sličnosti među riječima, ne samo glasovima, budući da postoji mnoštvo riječi sa sličnim oblikom, ali potpuno različitim značenjem, dok smo s druge strane dali i veliki broj primjera koji potvrđuju slične razvojne tendencije. Na kraju smo pobrojali neke od najkarakterističnijih primjera crnogorskih toponima u kojima se čuva leksička veza s poljskim i drugim slovenskim jezicima, uprkos činjenici da je u standardnom jeziku i svijesti prosječnog govornika izgubljena. Sve to pokazuje da bi bilo poželjno uraditi što veći broj sličnih priloga, kako bismo se bolje upoznali sa dijalektima drugih slovenskih jezika i time došli do informacija koje standardne gramatike i svakodnevna konverzacija ne pružaju.

Smatramo da je ovo jedan stepenik koji vodi ka osvjetljavanju poljsko-crnogorskih jezičkih odnosa, a uz preduzimanje sličnih koraka s obiju strana, mogla bi se steći mnogo šira i jasnija slika, budući da su upravo dijalekti najbolji čuvari ostataka starih vremena, sve do onih najstarijih, kada su ova dva jezika, zajedno sa svim drugim slovenskim, možda bili jedan.

Literatura

- Bońkowski, R. (2008). *Pismo Czarnogórców: historia i współczesność*. „Lingua Montenegrina“, br. 1, str. 191–201.
- Bońkowski, R. (2009). *Jezikoslovna istraživanja Vojislava P. Nikčevića i njihova recepcija u Poljskoj*. „Lingua Montenegrina“, br. 3, str. 33–46.
- Bońkowski, R. (2024). Czy czarnogórskie i polskie fonemy /s/ i /z/ są tej samej proveniencji (w odniesieniu do koncepcji czarnogórskiego onomasty i językoznawcy Radosława Rotkovića o pochodzeniu przodków Czarnogórców)? „Forum Lingwistyczne“, br. 12(2), str. 1–11. <https://doi.org/10.31261/FL.2024.12.2.13>
- Bońkowski, R. (2024). Sytuacja prawna języka czarnogórskiego jako mniejszościowego w zapisach konstytucyjnych państw byłej Jugosławii. „Zeszyty Łużyckie“, br. 60(1), str. 49–68. <https://doi.org/10.32798/zl.1255>
- Brajerski, T. (1990). *Język staro-cerkiewno-słowiański*. Lublin: Katolicki Uniwersytet Lubelski.
- Brajković, T. (1893). *Peraški dijalekat*. U: *Programm des Gymnasium von Cattaro 1892/93*. Zagreb, str. 3–21.
- Brom, P. (2007). *Czarnogórski standard wobec różnicowania językowego południowej Słowiańszczyzny*. Bielsko-Biała: Wydawnictwo ATH.
- Čirgić, A. (2009). *Rječnik njeгуškoga govora*. Cetinje–Podgorica: Matica crnogorska.
- Čirgić, A. (2017). *Dijalektologija crnogorskoga jezika*. Cetinje: Fakultet za crnogorski jezik i književnost.
- Dalewska-Greń, H. (2002). *Języki słowiańskie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Jokić, B. (2012). *Rječnik veličkoga govora*. Podgorica: Institut za crnogorski jezik i književnost.
- Małecki, A. (1879). *Gramatyka historyczno-porównawcza języka polskiego*. Lwów: Nakład Gubrynowicza i Schmidta.
- Małecki, M. (2013). *Govor Cuca u odnosu na sušedne crnogorske dijalekte*. „Lingua Montenegrina“, br. 11, str. 647–663.
- Matasović, R. (2008). *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica Hrvatska.
- Milićić, B. I. (2013). *Starac Milija Kolašinac*. Podgorica: Artgrafika.
- Moguš, M. (2010). *Povijesna fonologija hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Otašević, D. (2012). *Njeгуški rječnik*. Podgorica: Institut za crnogorski jezik i književnost.
- Popiołek, B. (2011). *Język czarnogórski – nowy język czy wariant języka serbskiego*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Russologica IV: Europa Słowian w świetle socjo- i etnolingwistyki. Przeszłość i teraźniejszość“, str. 194–199.
- Rotković, R. (2000). *Odakle su došli preci Crnogoraca: onomastička istraživanja*. Podgorica: MontEdit.
- Stojović, B. (2011). *Toponimi u barskoj opštini*. „Matica“, br. XI(45), str. 105–120.

- Skrzeszewska, M. (2016). *Polityka językowa w Czarnogórze (2007–2014): czyli rzecz o czarnogórskości*. U: K. Taczyńska, A. Twardowska (ur.). *Poznać Bałkany: historia, polityka, kultura, języki* (Vol. 6). <https://tinyurl.com/4eych74x> 18.06.2026.
- Tokarz, E. (2001a). *Język czarnogórski – próba standaryzacji*. U: E. Tokarz (ur.). *Słowiańszczyzna w kontekście przemian Europy końca XX wieku: Język–tradycja–kultura*. Katowice: Śląsk, str. 193–196.
- Tokarz, E. (2001b). *Nowosztokawskie standardy językowe*. U: E. Tokarz (ur.). *Nadzieje i zagrożenia: slawistyka i komparatystyka u progu nowego tysiąclecia*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, str. 482–486.
- Tokarz, E. (2001c). *Powstanie nowych standardów językowych u Słowian w końcu XX wieku*. U: E. Tokarz (ur.). *Słowiańszczyzna w kontekście przemian Europy końca XX wieku: Język–tradycja–kultura*. Katowice: Śląsk, str. 157–164.
- Tokarz, E. (2001d). *Współczesne standardy językowe dialektów sztokawskich*. U: E. Tokarz (ur.). *Języki słowiańskie dziś: Nowe fakty. Nowe spojrzenia*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, str. 19–25.
- Tokarz, E. (2002). *Dynamika rozwoju języków słowiańskich w końcu XX wieku*. U: E. Tokarz (ur.). *Narodowy i ponadnarodowy model kultury: Europa Środkowa i Półwysep Bałkański*. Katowice: Wydawnictwo Naukowe UAM, str. 229–238.
- Байрактаровић, М. (2014). *Шекулар – Етнолошка студија*. Подгорица: ЦАНУ.
- Башановић-Чечовић, Ј. (2020). *Рјечник говора околине Бијелог Поља (Вранешка долина)*. Подгорица: ЦАНУ.
- Белић, А. (1999). *Историја српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Биговић-Глушица, Р. (1997). *Језик Марка Миљанова*. Подгорица: Културно-просвјетна заједница Подгорице.
- Боричић Тиврански, В. (2002). *Рјечник васојевићког говора*. Београд: Просвета.
- Бошковић, Р. (1977). *Основи упоредне граматице словенских језика I – Фонетика*. Никшић: Универзитетска ријеч.
- Вујичић, Д. (1976). *Основа врџњ // врџњ на општесловенском терену*. У: Ј. Боновић (ур.). *Прва југословенска ономастичка конференција*. Подгорица: ЦАНУ, стр. 21–24.
- Вујичић, М. (1995). *Рјечник говора Проићења (код Мојковца)*. Подгорица: ЦАНУ.
- Вујовић, Ј. (1969). *Мрковићки дијалекат (с кратким освртом на сусједне говоре)*. У: М. Стевановић (ур.). *Српски дијалектолошки зборник*. Београд: САНУ и Институт за српскохрватски језик САНУ, XVIII, стр. 77–399.
- Вуковић, Ј. (1938–1939). *Говор Пиве и Дробњака*. У: А. Белић, Ст. М. Куљбакин, Ст. Ивић, Фр. Рамовш (ур.). *Јужнословенски филолог*. Државна штампарија краљевине Југославије, XVII, стр. 1–114.
- Вушовић, Д. (1927). *Дијалект источне Херцеговине*. У: *Српски дијалектолошки зборник*. Српска краљевска академија, III, стр. 1–71.
- Гаговић, С. (2004). *Из лексице Пиве (село Безује)*. У: А. Младеновић (ур.). *Српски дијалектолошки зборник*. САНУ и Институт за српски језик САНУ, LI, стр. 1–312.

- Ивић, П. (2001). *Целокупна дела 11: Дијалектологија српскохрватског језика. Увод и штокавско наречје*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижевна Зорана Стојановића.
- Јовановић, М. В. (2022). *Рјечник говора Паштровића*. Подгорица: ЦАНУ.
- Милетић, Б. (1940). *Црмнички говор*. У: М. Стевановић (ур.). *Српски дијалектолошки зборник*. Српска краљевска академија, IX, стр. 3–455.
- Минић, Б. (2024). *Улога црногорских народних говора и локалне топонимије у олакшавању наставе Старословенског језика и Историје црногорског језика у контексту других словенских језика*. У: А. Kołodziej, J. Krajewska, М. Połczyńska, В. Juszcak (ур.). *Monografia ze studiów slawistycznych VI: Słowiańszczyzna dawniej i dziś – język, literatura, kultura*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT, vol. 6, str. 171–184.
- Остојић, В. (2016). *Говор Језера и Шаранаца*. Подгорица: ЦАНУ.
- Пешикан, М. (1965). *Староцрногорски средњокатунски и љешански говори*. У: М. Стевановић (ур.). *Српски дијалектолошки зборник*. САНУ и Институт за српскохрватски језик САНУ, XV, стр. 1–217.
- Пешикан, М. (1988). *О испитивању црногорских говора између два рата*. У: Ј. М. Миловић (ур.). *Први лингвистички научни скуп у спомен на Радосава Бошковића*. ЦАНУ, 17/6, стр. 219–223.
- Пижурица, М. (1981). *Говор околине Колашина*. Подгорица: ЦАНУ.
- Радојевић, Д. (2021). *Рјечник говора околине Берана*. Подгорица: ЦАНУ.
- Станић, М. (1974). *Ускочки говор I*. У: М. Стевановић. (ур.). *Српски дијалектолошки зборник*. САНУ и Институт за српскохрватски језик САНУ, XX, стр. 9–259.
- Стевановић, М. (1934). *Источноцрногорски дијалекат*. У: А. Белић, Ст. М. Кулбакин, Ст. Ивић, Фр. Рамовш (ур.). *Јужнословенски филолог*. Државна штампарија Краљевине Југославије, XIII, стр. 1–128.
- СТИЈОВИЋ, Р. (1990). *Из лексике Васојевића*. У: П. Ивић (ур.). *Српски дијалектолошки зборник*. САНУ И Институт за српскохрватски језик САНУ, XXXVI, стр. 3–22.
- СТИЈОВИЋ, Р. (2014). *Речник Васојевића*. Београд: Чигоја штампа.
- Ђупић, Д. (1977). *Говор Бјелопавлића*. У: П. Ивић (ур.). *Српски дијалектолошки зборник*. САНУ и Институт за српскохрватски језик САНУ, XXIII, стр. 1–219.
- Ђупић, Д., Ђупић Ж. (1997). *Рјечник говора Загарача*. У: П. Ивић (ур.). *Српски дијалектолошки зборник*. САНУ и Институт за српски језик САНУ, XLIV, стр. 3–577.
- [Ba]rktarović, М. (2014). *Šekular – Etnološka studija*. Podgorica: CANU.
- Bašanović-Čečović, Ђ. (2020). *Rječnik govora okoline Bijelog Poľa (Vraneška dolina)*. Podgorica: CANU.
- Belić, А. (1999). *Istorija srpskog jezika*. Beograd: Zavod za uđ benike i nastavna sredstva.
- Bigović-Glušica, R. (1997). *Језик Marka Miłanova*. Podgorica: Kulturno-prosvjetna zajednica Podgorice.
- Borićić Tivranski, V. (2002). *Rječnik vasojevičkog govora*. Beograd: Prosveta.

- Bošković, R. (1977). *Osnovi uporedne gramatike slovenskih jezika I – Fonetika*. Nikšić: Univerzitetaska riječ.
- Vujičić, D. (1976). *Osnova br'n' // br'n' na opšteslovenskom terenu*. U: J. Đonović (ur.). *Prva jugoslovenska onomastička konferencija*. Podgorica: CANU, str. 21–24.
- Vujičić, M. (1995). *Rječnik govora Prošćeña (kod Mojkovca)*. Podgorica: CANU.
- Vujović, L. (1969). *Mrkovički dijalekat (s kratkim osvrtom na susjedne govore)*. U: M. Stevanović (ur.). „Srpski dijalektološki zbornik”. Beograd: SANU i Institut za srpskohrvatski jezik SANU, XVIII, str. 77–399.
- Vuković, J. (1938–1939). *Govor Pive i Drobñaka*. U: A. Belić, St. M. Kuľbakin, St. Ivšić, Fr. Ramovš (ur.). „Južnoslovenski filolog. Državna štamparija kraljevine Jugoslavije”, XVII, str. 1–114.
- Vušović, D. (1927). *Dialekt istočne Hercegovine*. U: „Srpski dialektološki zbornik”. Srpska kraljevska akademija, III, str. 1–71.
- Gagović, S. (2004). *Iz leksike Pive (selo Bezujе)*. U: A. Mladenović (ur.). „Srpski dijalektološki zbornik”. SANU i Institut za srpski jezik SANU, LI, str. 1–312.
- Ivić, P. (2001). *Celokupna dela I: Dijalektologija srpskohrvatskog jezika. Uvod i štokavsko narečje*. Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Јovanović, M. V. (2022). *Rječnik govora Paštrovića*. Podgorica: CANU.
- Miletić, B. (1940). *Crmniki govor*. U: M. Stevanović (ur.). „Srpski dijalektološki zbornik”. Srpska kraljevska akademija, IX, str. 3–455.
- Minić, B. (2024). *Uloga crnogorskih narodnih govora i lokalne toponimije u olakšavañu nastave Staroslovenskog jezika i Istorije crnogorskog jezika u kontekstu drugih slovenskih jezika*. U: A. Kołodziej, J. Krajewska, M. Poľczyñska, B. Juszcak (ur.). *Monografia ze studiów slawistycznych VI: Słowiañszczyzna dawniej i dziś – język, literatura, kultura*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT, vol. 6, str. 171–184.
- Ostojić, V. (2016). *Govor Jezera i Šaranaca*. Podgorica: CANU.
- Pešikan, M. (1965). *Starocrnogorski sredñokatunski i ľešanski govori*. U: M. Stevanović (ur.). „Srpski dijalektološki zbornik”. SANU i Institut za srpskohrvatski jezik SANU, XV, str. 1–217.
- Pešikan, M. (1988). *O ispitivañu crnogorskih govora između dva rata*. U: J. M. Milović (ur.). *Prvi lingvistički naućni skup u spomen na Radosava Boškovića*. CANU, 17/6, str. 219–223.
- Pižurica, M. (1981). *Govor okoline Kolašina*. Podgorica: CANU.
- Radojević, D. (2021). *Rječnik govora okoline Berana*. Podgorica: CANU.
- Stanić, M. (1974). *Uskočki govor I*. U: M. Stevanović. (ur.). „Srpski dijalektološki zbornik”. SANU i Institut za srpskohrvatski jezik SANU, XX, str. 9–259.
- Stevanović, M. (1934). *Istočnocrnogorski dijalekat*. U: A. Belić, St. M. Kuľbakin, St. Ivšić, Fr. Ramovš (ur.). „Južnoslovenski filolog. Državna štamparija Kraljevine Jugoslavije”, XIII, str. 1–128.
- Stijović, R. (1990). *Iz leksike Vasojevića*. U: P. Ivić (ur.). „Srpski dijalektološki zbornik”. SANU I Institut za srpskohrvatski jezik SANU, XXXVI, str. 3–22.
- Stijović, R. (2014). *Rećnik Vasojevića*. Beograd: Čigoja štampa.

- Ćupić, D. (1977). *Govor Bjelopavlića*. U: P. Ivić (ur.). „Srpski diјalektološki zbornik”. SANU i Institut za srpskohrvatski jezik SANU, XXIII, str. 1–219.
- Ćupić, D., Ćupić Ž. (1997). *Rječnik govora Zagarača*. U: P. Ivić (ur.). „Srpski diјalektološki zbornik”. SANU i Institut za srpski jezik SANU, XLIV, str. 3–577].

- **BOJAN MINIĆ** is a PhD candidate and teaching assistant at the Faculty of Philology, University of Montenegro. He has extensive experience teaching language courses, most notably four levels of Contemporary Montenegrin (orthography, phonetics, morphology, and word formation), as well as Old Church Slavonic, the History of the Montenegrin Language, and Comparative Slavic Linguistics. He obtained his BA and MA degrees in linguistic stylistics, and is also interested in language diachrony, comparative Slavic studies, and dialectology, fields in which he has published most of his recent work.